

УДК: 330.341.1:633.1

© 2011

О. М. Венедіктов, кандидат сільськогосподарських наук

О. М. Рибаченко, кандидат економічних наук

І. С. Задорожна, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут кормів НААН

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ З КОРМОВИРОБНИЦТВА

Викладено пропозиції щодо можливостей використання нових форм трансферу інноваційної продукції в науково-дослідних установах державної форми власності.

Ключові слова: *інновації, трансфер, ліцензування, франчайзинг, ноу-хау.*

Враховуючи негативні тенденції розвитку сучасного кормовиробництва в Україні, що характеризуються скороченням посівних площ під кормовими культурами, переорієнтацією сільськогосподарських товаровиробників на більш економічно вигідні культури, імпорту залежність споживачів кормової продукції, в основу державної концепції відродження тваринництва повинні бути покладені заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості та інноваційної активності галузі кормовиробництва. Особливої уваги заслуговують питання стосовно розширення обсягів селекції кормових культур, розробки енерго- і ресурсозберігаючих технологій їх вирощування, промислового виробництва насіння, створення і використання сіножатей та пасовищ, розробки енергоощадних технологій заготівлі, зберігання та використання кормів, гармонізації державних стандартів, створення повноцінних раціонів тощо. Інститут кормів НААН – унікальний на теренах України науково-дослідний заклад, що поєднує у своїй діяльності всі вищенаведені напрями.

У процесі проникнення вітчизняної аграрної науки у європейську наукову спільноту, Інститут, як і вся система академічних установ, опинився в умовах гострої конкурентної боротьби за ринки збуту інноваційної продукції. Тому постало питання створення бази щодо трансформації науково-дослідницького та експериментально-виробничого потенціалу установи, розбудови відповідної функціональної та організаційної структури, зміни ідейно-цільового змісту й основної мети наукового процесу. Пріоритетним напрямом інноваційної політики установи стало оперативне й ефективне просування інноваційної продукції з кормовиробництва на наукоємний аграрний ринок.

Ефективна й оперативна реалізація заходів щодо розробки якісно нової стратегії інноваційного розвитку вимагає специфічних за фахом висококваліфікованих кадрів, відпрацьованої організації науково-дослідного процесу, відповідного методологічного забезпечення трансферу інновацій [1, 2, 3]. При цьому слід зазначити, що інноваційна діяльність в аграрній сфері є найбільш ризиковою і швидко прогресуючою, що змушує оригінатора інноваційної продукції не стояти на місці, постійно вдосконалюватися, пропонувати нововведення. Тому питання щодо науково-методологічного супроводу комерціалізації продукції з кормовиробництва щораз постають в новій формі.

Методика досліджень. У статті використані: при дослідженні теоретичних і методологічних засад інноваційної діяльності – діалектичний метод пізнання та системного підходу, методи синтезу й узагальнень; в аналітичних дослідженнях – аналітичний метод, методи оцінки структурних динамічних зрушень, порівнянь. Методологічною основою дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів із проблем інноваційної діяльності, законодавчі акти України.

Результати досліджень. В Інституті кормів розгорнуто аналітично-пізнавальну діяльність з розробки методичних підходів щодо створення конкурентоспроможного на наукоємному ринку інноваційного продукту, його правової охорони, капіталізації й комерціалізації. При цьому важливим етапом побудови цілісного інноваційного процесу є створення механізму трансферу інновацій, його освоєння і адаптація до умов інноваційної діяльності в державній науково-дослідній установі.

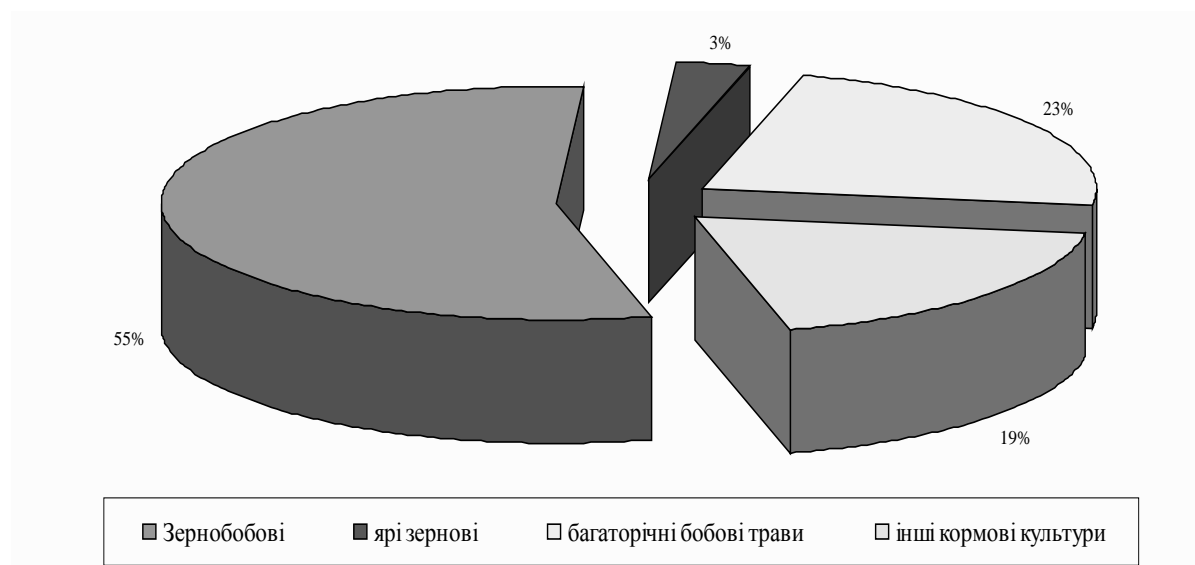
Упродовж 2006—2010 рр. відповідно до науково-технічної програми № 47, виконувалося завдання із розробки методичних підходів та інструментарію кон'юнктурних досліджень щодо оцінки конкурентоспроможності інноваційної продукції з проблем розвитку кормовиробництва, яка створюється в Інституті кормів НААН, просування та реалізації інновацій на наукоємний ринок. У результаті цього були розроблені електронні бази завершених конкурентоспроможних наукових розробок, складено патентні формуляри на об'єкти права інтелектуальної власності (ОІВ), проведено оцінку ОІВ, оформлено акти введення в господарський оборот ОІВ, інвентарні картки обліку ОІВ. На бухгалтерський облік зараховано більше 100 об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. Поряд з цим розроблені бізнес-проекти з питань розвитку окремих напрямів кормовиробництва, сформульовані чіткі пропозиції щодо активізації інноваційно-маркетингової діяльності Інституту кормів НААН з метою підвищення рівня комерціалізації інновацій на наукоємний аграрний ринок.

Посилена увага до маркетингової діяльності в інституті зумовила позитивну динаміку обсягів реалізації інноваційних розробок, в результаті

чого відбулося збільшення надходження коштів до спецфонду установи. Зокрема, в 2010 році сума спецфонду зросла втричі порівняно з 2005 роком.

Варто зауважити, що на сьогодні в інституті використовується лише один спосіб просування результатів наукової діяльності на наукоємний ринок АПК – ліцензування. Зокрема, у 2006—2010 рр. Інститутом кормів було укладено 462 ліцензійні угоди на право вирощування сортів сільськогосподарських культур власної селекції. При цьому, основною формою розрахунків за ліцензійними угодами є роялті, що становить у середньому 4–8 % річних. У структурі надходжень до спецфонду частка роялті складала 3 %, угод – 10 %.

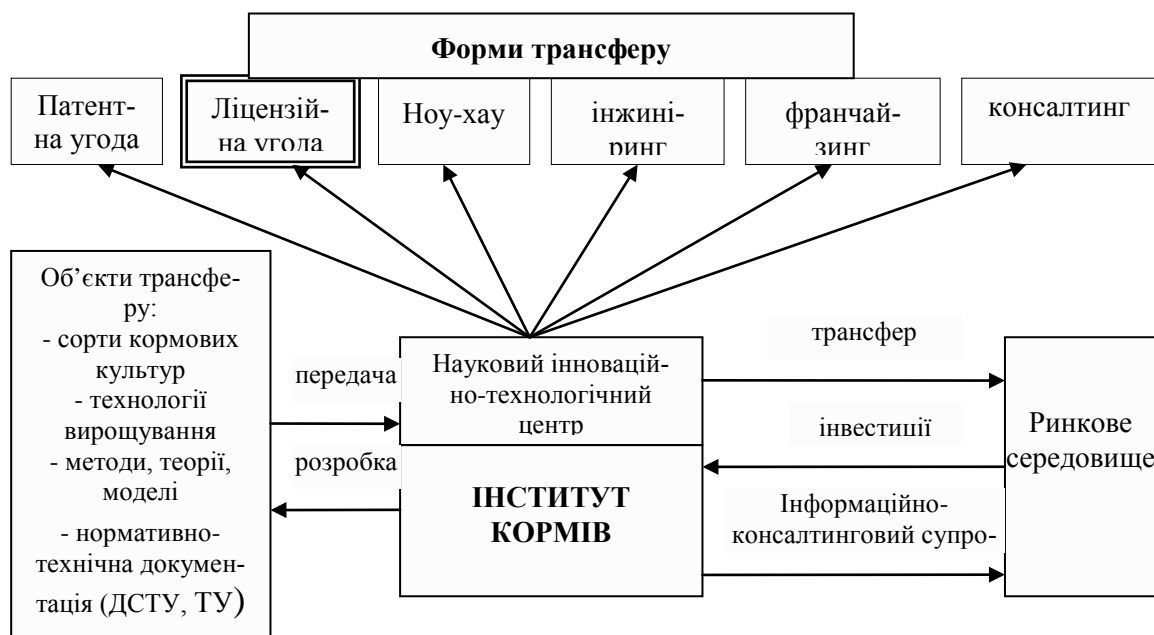
Також слід зазначити, що у товарній структурі трансферу інновацій за ліцензійними угодами частка угод на право вирощування сортів зернобобових культур у 2010 р. становила 55 %, багаторічних бобових та злакових трав – 23 %, ярих зернових – 3 % (рис. 1). Серед них найбільшим попитом, при цьому, користувалося насіння сої – майже 90 % від загальної кількості укладених ліцензійних угод по зернобобових культурах і 80 % від їх загальної суми. Таким чином, існуючі на сьогодні запити цільових ринків насіння кормових культур формують товарну стратегію інституту і визначають напрями його селекційно-дослідної і маркетингової діяльності.

Рис. 1. Товарна структура трансферу селекційних інновацій Інституту кормів НААН

З іншого боку, протягом 2006—2010 рр. в Інституті кормів НААН було запатентовано 22 способи з вирощування кормових культур. Впровадження цих інноваційних продуктів відбувалося переважно у формі методичних рекомендацій чи консалтингових послуг, які були включені до

загальної вартості ліцензійних угод. Усе це приводить до висновку, що маркетингово-інноваційна діяльність наукової установи потребує розширення, насамперед шляхом розробки й адаптації науково-методологічних засад трансферу технологій вирощування кормових культур. Також необхідно трансформувати технології у прибутковий інноваційний товар, підвищити рівень їх комерціалізації через вдосконалення традиційного механізму трансферу, зокрема опанувати такі його форми як франчайзинг, інжиніринг, консалтинг (рис. 2). При цьому, слід зазначити, що розвиток нових форм співпраці між оригіном інновації та їх зовнішніми провайдерами за франчайзинговими договорами вимагає певних нововведень у діяльності й структурі самої науково-дослідної установи. Так, особливу увагу слід приділити бренд-менеджменту власних інноваційних розробок, що передбачає створення товарного знаку Інституту кормів НААН, проведення рекламної кампанії для позиціонування установи і її продукції на ринку, здійснення систематичного й оперативного моніторингу ринків, конкурентів, потенційних споживачів.

Примітка: форма трансферу, що використовується в Інституті кормів.

Рис. 2. Схема вдосконалення механізму трансферу інновацій в Інституті кормів НААН

Зрозуміло, що не всі науково-технічні розробки вдало і швидко проходять етап захищеності. У зв'язку з цим після завершення науково-технічних програм вони втрачають своє практичне значення і ліквідність. Так, за період з 2006 по 2010 роки в Інституті кормів НААН з 18 сортів ко-

рмових культур, на які були подані заявки, лише 6 пройшли державне сортовипробування і були засвідчені патентом. Це пов'язано з тривалим процесом проходження ДСВ. Однак, світова практика показує, що комерціалізувати незахищений інноваційний продукт цілком реально, зокрема у формі ноу-хау.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначає термін «ноу-хау» як «інформація, що отримана завдяки досвіду та випробуванням, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям не загальновідомості та істотності» [4]. Таким чином, пропозиція наукової розробки як ноу-хау створює можливості для товарної диверсифікації інноваційної діяльності інституту і отримання економічної вигоди від інновації ще на стадії її виникнення як ідеї.

З іншого боку, потрібно зауважити, що ні організаційно-економічні засади створення і впровадження ноу-хау, ні правові норми укладання договорів по трансферу інновацій за цією формою українським законодавством не врегульовано, у зв'язку з чим власник новації може розраховувати тільки на добросовісність контрагента у дотриманні конфіденційності наданої інформації. Тому незахищене правове поле діяльності науково-дослідної установи з продажу «ноу-хау» несе за собою певний комерційний ризик.

Недосконалість національної законодавчої бази гальмує процес трансформації вітчизняної науки на інноваційний напрям у цілому і часто, практикуючи нововведення, науково-дослідні інститути як бюджетні установи, замість очікуваного економічного ефекту від впровадження нових ідей, зустрічаються з посиленням податкового тиску, ревізійного контролю з боку відповідних виконавчих органів. Крім того державне фінансування науково-дослідних програм з самого початку зобов'язує оригінатора розробки до визначених замовником рамок у дослідженнях, а не до постановки ринкових орієнтирів у своїй інноваційній діяльності.

Висновки. Таким чином, вдосконалення потребує не тільки наукове середовище інноваційного процесу, а, насамперед, його національний рівень. Свідомий і оперативний підхід до створення досконалого інноваційно-інвестиційного клімату в державі прискорить інноваційну активність оригінаторів наукових розробок і збільшить попит на них з боку суб'єктів господарювання.

Бібліографічний список

1. *Андросова О. Ф.* Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: [Монографія] / О. Ф. Андросова, А. В. Череп. – К.: Кондор, 2007. – 356 с.
2. *Володін С. А.* Інноваційний розвиток аграрної науки: [Монографія]. – К. : МАУП, 2006. – 400 с.
3. *Кириченко В. В.* Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво / В. В. Кириченко, В. М. Тимчук . – Х., 2009. – 230 с.
4. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14. 09. 06 № 45 [Електронний ресурс]: офіційний сайт Верховної Ради України: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. *Шпикуляк О. Г.* Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки / О. Г. Шпикуляк, В. М. Русан, Л. І. Курило, П. В. Павлик, І. Ю. Розгон // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 119—125.

Венедиктов О. М., Рибаченко О. Н., Задорожная И. С. Пути усовершенствования механизма трансфера инновационной продукции по кормопроизводству // Корми і кормовиробництво. – 2011. – Вип. 70 – С. 195—200.

Изложены предложения возможностей использования новых форм трансфера инновационной продукции в научно-исследовательских учреждениях государственной формы собственности.

Venediktov O. M., Rybachenko O. N., Zadorozhna I. S. Ways of improvement of the mechanism of innovative production transfer in feed production // Feeds and Feed Production. – 2011. – Issue 70. – P. 195—200.

Propositions on the possibility of use of new forms of innovative production transfer in the state scientific-research institutions are given.